

Identifying factors, criteria, indicators and judgment tools of regional Learning Centers Performance

Mohadeseh Khattat¹, Marzieh Dehghani², Narges Chegini³, Farzaneh Tari⁴,
Faroogh Khakzad⁵, Farzaneh Askary⁶, Nooshin Moradi⁷

1. Ph. D student of Curriculum Planning, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, Iran. M.khattat@ut.ac.ir
2. Associate Professor and faculty member of Psychology and Educational Sciences faculty, University of Tehran, Iran, (corresponding author). Dehghani_m33@ut.ac.ir
3. Master's student of Curriculum Planning, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, Iran. Narges.chegini@ut.ac.ir
4. PhD student of Curriculum Planning, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, Iran. Tari.farzane@ut.ac.ir
5. PhD in Curriculum Planning, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, Iran. Farooghkakzad@ut.ac.ir
6. PhD student of Curriculum Planning, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, Iran. Farzanehaskary@ut.ac.ir
7. Master's student in Curriculum Planning, Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, Iran. Noshin.moradi@ut.ac.ir

Article Info	ABSTRACT
Article Type: Research Article	Objective: The current research was conducted to identify factors, criteria, indicators and judgment tools regarding Regional Learning Centers.
Received: 2021/10/03	Methods: The research is of an interpretative type with a qualitative approach and phenomenological method. The field of research included the documents and studies conducted regarding the Regional Learning Centers and the Literacy Movement Organization, as well as all the internal and external experts of the Literacy Movement and regional learning centers, which were selected using the purposeful and snowball sampling method. A semi-structured interview was used to collect data of the research field. After interviewing 70 people, the data became saturated; but for more certainty, the interview was continued to 4 more people. In order to analyze the obtained data and validate it, the Collaizi's seven-step method was used.
Received in revised form 2022/02/21	Results: Based on the findings of this research, in total, four factors (managers, specialists, trainers and learners), 28 criteria (five criteria in the context section, nine criteria in the input section, eight criteria in the process section and six criteria in the output section) and 139 indicators were counted based on CIPP evaluation model in four dimensions of context, input, process and output.
Accepted 2022/03/03	Conclusion: From data analysis and extraction of factors, criteria and indicators were obtained based on the Rubik's matrix that shows the evaluation aspects of regional learning centers according to the CIPP model.
Published online 2022/03/27	Keywords: factors, criteria and indicators, Regional Learning Centers, CIPP evaluation model, other educational and learning centers.

Cite this article: Khattat, Mohadeseh; Dehghani, Marziyeh; Chegini, Narges; Tari, Farzaneh; Khakzad, Faroogh; Askary, Farzaneh; Moradi, Nooshin. (2022). Identifying factors, criteria, indicators and judgment tools of regional Learning Centers Performance. *Educational Measurement and Evaluation Studies*, 12 (37): 57-84 pages. DOI: 10.22034/EMES.2022.534546.2294

© The Author(s).

Publisher: National Organization of Educational Testing (NOET)

شناسایی عوامل، ملاک‌ها، نشانگرها و ابزارهای قضاوت برای عملکرد مراکز یادگیری محلی

محدثه خطاط^۱، دکتر مرضیه دهقانی^{۲*}، نرگس چگینی^۳، فرزانه تاری^۴، فاروق خاکزاد^۵، فرزانه عسکری^۶، نوشین مرادی^۷

۱. دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ایران. M.khattat@ut.ac.ir
۲. دانشیار و عضو هیئت علمی دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ایران، (نویسنده مسئول). Dehghani_m33@ut.ac.ir
۳. دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ایران. Narges.chegini@ut.ac.ir
۴. دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ایران. Tari.farzane@ut.ac.ir
۵. دکتری برنامه‌ریزی درسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ایران. Farooghkhakzad@ut.ac.ir
۶. دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ایران. Farzanehaskary@ut.ac.ir
۷. دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ایران. Noshin.moradi@ut.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف: پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل، ملاک‌ها، نشانگرها و ابزارهای قضاوت در خصوص مراکز یادگیری محلی انجام شد.
دریافت ۱۴۰۰/۰۷/۱۱	روش پژوهش: پژوهش با رویکرد کیفی و روش پدیدارشناسانه از نوع تفسیری است. میدان پژوهش، مستندات و مطالعات انجام شده در خصوص مراکز یادگیری محلی و سازمان نهضت سوادآموزی و همچنین تمامی خبرگان درون و برون سازمانی نهضت سوادآموزی و مراکز یادگیری محلی بودند که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و گلوله برفی انتخاب شدند. برای گردآوری اطلاعات از میدان پژوهشی از ابزار مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. بعد از مصاحبه با هفتاد نفر، اطلاعات حالت اشباع به خود گرفت؛ اما برای اطمینان بیشتر مصاحبه تا چهار نفر دیگر ادامه یافت. به منظور تحلیل داده‌های به دست آمده و اعتبارسنجی آن، از روش هفت مرحله‌ای کلایزی استفاده شد.
اصلاح ۱۴۰۰/۱۲/۰۲	یافته‌ها: در این پژوهش بر اساس یافته‌ها در مجموع، چهار عامل (مدیران، متخصصان، آموزش‌دهندگان و فراگیران)، ۲۸ ملاک (در بخش زمینه پنج ملاک، در بخش درونداد نه ملاک، در بخش فرایند هشت ملاک و در بخش برونداد شش ملاک) و ۱۳۹ نشانگر بر اساس الگوی ارزشیابی سیپ در چهار بُعد زمینه، درونداد، فرایند و برونداد احصا شد.
پذیرش ۱۴۰۰/۱۲/۱۲	نتیجه‌گیری: از تحلیل داده‌ها و استخراج عامل‌ها، ملاک‌ها، نشانگرها، ماتریسی روییکی که مبین وجوه ارزشیابی مراکز یادگیری محلی متناسب با الگوی سیپ است، به دست آمد.
انتشار ۱۴۰۱/۰۱/۰۷	واژه‌های کلیدی: عوامل، ملاک‌ها و نشانگرها، مراکز یادگیری محلی، الگوی ارزشیابی سیپ، سایر مراکز آموزشی و یادگیری.

استناد: خطاط، محدثه؛ دهقانی، مرضیه؛ چگینی، نرگس؛ تاری، فرزانه؛ خاکزاد، فاروق؛ عسکری، فرزانه؛ مرادی، نوشین. (۱۴۰۱). شناسایی عوامل، ملاک‌ها، نشانگرها و ابزارهای قضاوت برای عملکرد مراکز یادگیری محلی. مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی، ۱۲ (شماره ۳۷)، صفحه ۵۷-۸۴

DOI: 10.22034/EMES.2022.534546.2294

ناشر: سازمان سنجش آموزش کشور حق مؤلف © نویسندگان.

مقدمه

برنامه سوادآموزی و مهارت‌آموزی یکی از راهبردهای اساسی برای اصلاح و بهبود کیفیت زندگی آحاد جامعه است به طوری که لزوم تأمین سازگاری مؤثر، مطلوب و فعال افراد با این شتاب و حفظ شخصیت شهروندان در حرکت سریع و تحولات همه جانبه را ضروری می‌سازد. این سازگاری و خروج از انزوا و کسب توانایی لازم توسط افراد برای مشارکت فعال و ایفای نقش کارساز، جز با یادگیری و تقویت فرهنگ یادگیری و توانمندسازی افراد جامعه، که از شاخص‌های مهم توسعه است، میسر نمی‌شود (ابوالقاسمی، زارعی زوارکی، احمدزاده، ۱۳۹۵). در جوامع مختلف، این وظیفه مهم به مراکز یادگیری محلی^۱ (CLC) سپرده شده است. در واقع توسعه آموزش جامعه تلاشی برای بهبود توانایی‌های شخصی بزرگسالان به عنوان اعضای جامعه، نوعی سرمایه‌گذاری است که در روند آموزش مادام‌العمر انجام می‌شود. از این رو مراکز یادگیری محلی به مجامعی تبدیل شده است که هر عضو جامعه می‌تواند در آنجا آموزش غیر رسمی کسب کند (آریفتو، ۲۰۲۰).

مراکز یادگیری محلی، نهادهای آموزشی خارج از نظام رسمی آموزشی است که با هدف ایجاد فرصت‌هایی برای تأمین نیاز به یادگیری مادام‌العمر، به منظور بهبود سطح زندگی هر فرد و تسریع در توسعه، توسط جامعه عمومی ایجاد و اداره می‌شود. مراکز یادگیری محلی در واقع برای همه افراد، به ویژه افراد آسیب‌پذیر که زمان اندکی برای یادگیری دارند و به دلیل شرایطشان توانایی تحصیل رسمی را نداشته یا ندارند، قابل دسترسی است (داک مینه، ۲۰۱۷). برخی از این مراکز را دولت‌ها تأمین و حمایت می‌کنند و برخی دیگر توسط سازمان‌های غیردولتی و اهداء کنندگان پشتیبانی و مدیریت می‌شوند. فعالیت‌های اصلی این مراکز، حمایت از سیاست‌های کشور، اطلاعات و منابع برای خدمات اجتماعی، آموزش و پرورش و شبکه‌سازی و یکپارچه‌سازی است. با این حال، برنامه یادگیری هر مرکز با توجه به نیازهای محلی و زمینه آن در کشورها متفاوت خواهد بود. هدف کلی این مراکز، ارتقاء افراد محروم و همچنین توسعه جامعه با توانمندسازی افراد جامعه محلی است. گروه هدف کودکان خارج از مدرسه، کودکان پیش دبستانی، زنان، دختران و افراد مسن هستند. مراکز یادگیری محلی همچنین می‌توانند به یافتن و تمرکز بر نیازهای جامعه کمک کنند؛ سپس، با فعالیت‌های مختلف، نیازها، خواسته‌ها و علایق اجتماعی را فراهم نمایند (لین آنگ، ۲۰۱۴). مراکز یادگیری با هدف‌های مختلف ایجاد و استفاده شده‌اند و اغلب بر اساس هدف اولیه‌شان طبقه‌بندی می‌شوند. عمده‌ترین طبقه‌بندی‌ها در این زمینه عبارت‌اند از: الف) مراکز آموزش^۲؛ از این مراکز می‌توان به عنوان محلی برای آموزش انفرادی یا آموزش در قالب گروه‌های کوچک، به جای آموزش کل کلاس، استفاده کرد؛ ب) مراکز مهارت^۳؛ چنین مراکزی قادرند برای یادگیرندگان فرصتی برای انجام تمرین‌های اضافی مهیا کنند. همچنین قادرند درسی را که قبلاً از رسانه یا روش‌های دیگر تدریس آموخته شده است، تقویت کنند؛ ج) مراکز علاقه^۴؛ مراکز علاقه می‌تواند علاقه‌های جدیدی را

1. Community Learning Centers
2. Ariefianto
3. Duc Minh
4. Lin Aung
5. Teaching Centers
6. Skill Centers
7. Interest Centers

ترغیب یا تحریک و خلاقیت را تشویق کند؛ د) مراکز جبرانی^۱: مراکز جبرانی را می‌توان برای کمک به یادگیرندگانی به کار برد که در یادگیری مفهوم یا مهارت خاصی به کمک بیشتری نیاز دارند؛ ه) مراکز غنی‌سازی^۲: این مراکز قادرند تجربه‌های یادگیری بیشتر و تحریک‌کننده‌ای را در اختیار یادگیرندگانی که فعالیت‌های کلاس درس یا مرکز یادگیری را کامل کرده‌اند، قرار دهند (شیخ‌زاده، ۱۳۹۳). در ایران، یکی از سازمان‌هایی که از واژه مرکز یادگیری برای معرفی مراکز خود استفاده کرده، سازمان نهضت سوادآموزی است. این سازمان، مراکزی را به صورت محلی در نقاط مختلف ایران دایر کرده است که بیشتر به صورت مراکز تدریس و سوادآموزی هستند (مؤمنی‌راد، ۱۳۸۸).

بدون شک میزان تحصیلات افراد می‌تواند مهم‌ترین عامل در ایجاد این آگاهی‌ها باشد و این امر از دیرباز مورد توجه تمامی اقشار جامعه و به خصوص دولت‌مردان بوده است. توانایی خواندن و نوشتن است که جوامع را با گذشته، حال و آینده پیوند می‌دهد و موجبات ثبت و ضبط تجربیات و علوم و فنون را فراهم می‌کند و در نهایت موجب شکوفایی انسان می‌شود. بر حسب همین ضرورت بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، امام خمینی در دی ماه سال ۱۳۵۸ فرمان تشکیل نهاد مقدس، مردمی و انقلابی نهضت سوادآموزی را صادر کرد. بی‌سوادی و به خصوص بی‌سوادی بزرگسالان، با تأثیر مستقیم و غیر مستقیم آن بر زندگی فردی و اجتماعی جوامع، بی‌سوخته مورد توجه مسئولان سیاسی، تربیتی و فرهنگی بوده است. برگزیدن سال ۱۹۹۰ به عنوان سال بین الملل سوادآموزی از طرف یونسکو، بسیجی جهانی برای مبارزه و زدودن این لکه تاریک از جهان انسانی بوده است. همچنین در اعلامیه‌ای که در سال ۱۳۲۷ هجری شمسی منتشر شد، از آموزش و پرورش به مثابه یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین حقوق هر فرد یاد شده است (حسن‌پور، طالب‌زاده، ابراهیم‌زاده، ۱۳۸۴). امروزه مراکز یادگیری محلی به عنوان یکی از راهبردهای اصلی دستیابی به سرمایه انسانی و سازگاری مثبت با شرایط متغیر قلمداد می‌شود. از این رو جایگاه و اهمیت راهبردی آنها در توانمندسازی و ارتقاء افراد جامعه نمایان شده است. بدیهی است این فعالیت نیز مانند هر فعالیت سازمان‌یافته دیگر مستلزم برنامه‌ریزی صحیح و اصولی در راستای اهداف مدنظر می‌باشد.

واکاوی مستندات و پژوهش‌های انجام شده در حوزه ارزیابی و نظارت (همچون، هامر و ویسمن، ۲۰۱۷؛ مک سولکی و همکاران، ۲۰۱۸؛ هاتچین و همکاران، ۲۰۱۹؛ کرم‌دوست و عبدچنانی، ۱۳۹۴؛ فروزان‌فر، معین‌فر و بازرگان، ۱۳۹۳) در قلمرو مراکز یادگیری محلی و سازمان نهضت سوادآموزی بیانگر این مهم است که مراکز یادگیری محلی نقشی بی‌بدیل در توانمندسازی و ایجاد فرصت‌های یادگیری مادام‌العمر در سطح اجتماع دارند. با این حال در بررسی عملکرد این مراکز و ارزشیابی آنها به طور اختصاصی، به عوامل، ملاک‌ها و نشانگرها توجه نشده و از آن غفلت شده است. در این زمینه معیارهای استخراج شده حاصل از مطالعه مبانی نظری و پیشینه تحقیق در چهار مؤلفه زمینه، درونداد، فرایند و برونداد الگوی سیپ می‌تواند راهنمایی برای تعیین عوامل، ملاک‌ها، نشانگرها و ابزارهای قضاوتی برای ارزیابی مراکز یادگیری محلی باشد. در این باره استفاده از روش پدیدارشناسانه در تجارب زیسته افرادی که به طور مستقیم یا غیر مستقیم با مراکز یادگیری

1. Remedial Centers
2. Enrichment Centers

محلی ارتباط داشته و دارند، می‌تواند شیوه مناسبی باشد. پژوهش حاضر به دنبال یافتن پاسخ این مسئله بوده که چه عوامل، ملاک‌ها، نشانگرها و ابزارهای قضاوتی قادر است ما را به سوی ارزشیابی صحیح مراکز یادگیری محلی سوق دهد؟ به این منظور پژوهشگر سعی کرد با احصاء عوامل، ملاک‌ها، نشانگرها و ابزارهای قضاوت متناسب با الگوی ارزشیابی سیپ را مورد توجه قرار داده و وجوه ارزشیابی برای ارزیابی عملکرد مراکز یادگیری محلی را تدوین کند. مدون‌سازی عوامل، ملاک‌ها، نشانگرها و ابزارهای واکاوی و سنجش عملکرد مراکز یادگیری سازمان نهضت سوادآموزی موجب ارزشیابی از وضعیت موجود و تصمیم‌گیری‌هایی برای بهبود، اصلاح و ارتقاء این مراکز در آینده در جهت رسیدن به وضعیت مطلوب می‌گردد. همچنین، به نظر می‌رسد احصاء عوامل، ملاک‌ها، نشانگرها و ابزارهای قضاوت برای مراکز یادگیری محلی نهضت سوادآموزی بر اساس الگوی سیپ بتواند با کمی تغییر جهت، در ارزشیابی سایر مراکز یادگیری، آموزشی و تربیتی همچون مؤسسات فرهنگی-تربیتی، مراکز یادگیری خصوصی یا دولتی، مراکز آموزشی و مهارت‌آموزی استفاده شود.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

ساختار نظام آموزشی سازمان نهضت سوادآموزی از بدو تأسیس تا سال ۱۳۶۸ مشتمل بر دو دوره مقدماتی و تکمیلی و از سال ۱۳۶۸ تا سال ۱۳۸۸ دارای سه دوره مقدماتی، تکمیلی و پایانی بوده است. دوره‌های مقدماتی و تکمیلی «دوره عمومی» و دوره پایانی «دوره انتقال» محسوب می‌شد (حمیدی رهقی، ۱۳۸۸). پس از آن بنا به دلایلی از جمله تغییر ساختار تشکیلاتی سازمان سوادآموزی، این مراکز به طور موقت تعطیل شد. اما پیشینه خوب این مراکز در تغییر مفهوم سواد و مطالبات اجتماعی، سبب شد تا هیئت وزیران با تصویب نامه شماره ۱۴۵۹۰۱/ت/۵۰۱۱۷ مورخ ۹۳/۱۲/۲ راه اندازی مجدد این مراکز را به سازمان نهضت سوادآموزی تکلیف کند. بنابر این شیوه‌نامه تشکیل این مراکز در سال ۱۳۹۴ تهیه و به استان‌ها ابلاغ شد و از سال ۱۳۹۴ مراکز یادگیری محلی راه اندازی شدند (دهقانی، ۱۴۰۰). اهداف عمده سازمان نهضت سوادآموزی نیز به دو دسته تقسیم شد که عبارت بود از سوادآموزی همراه با سه دوره سواد، تحکیم و انتقال و همچنین مهارت‌آموزی که به صورت دوره‌های آموزشی گوناگون که در دستور کار مراکز یادگیری محلی قرار گرفت. با توجه به سیر تحولات مراکز یادگیری محلی در ایران، بررسی نحوه عملکرد این مراکز و ارزشیابی آنها ضروری است. در حال حاضر ارزشیابی اصولی و روش‌مندی از این مراکز صورت نمی‌گیرد و بازدهی این مراکز تنها بر اساس تعداد خروجی‌ها (تعداد باسوادان) محاسبه می‌شود که با چنین توصیفی برنامه مدون ارزشیابی به منظور تصمیم‌گیری در مورد کیفیت این مراکز ضروری است. ارزشیابی به مثابه محکی برای اندازه‌دستیابی به هدف‌هاست. در نگاهی دیگر، ارزشیابی به مثابه فرایند جمع‌آوری اطلاعات برای تصمیم‌گیری تعریف می‌شود. در این نگاه، ارزشیابی جریانی تلقی می‌شود که داده‌ها و اطلاعات لازم را برای تصمیم‌گیری فراهم می‌کند. از مهم‌ترین حامیان این برداشت افرادی نظیر کرانباخ^۱، استافیل بیم^۲ و آلکین^۳

1. Cronbach
2. Daniel L. Stufflebeam
3. Alkin

هستند (امین خندقی و محبی‌امین، ۱۳۹۲). استافیل بیم و کورین^۱ (۲۰۱۴، ۱۴) ارزشیابی را فرآیندی نظام‌مند از تعیین کردن^۲، به‌دست آوردن^۳، گزارش دهی^۴، و به‌کارگیری اطلاعات توصیفی و قضاوتی درباره شایستگی^۵، ارزش^۶، امانت‌داری^۷، امکان‌سنجی^۸، ایمنی^۹، اهمیت^{۱۰} و/یا برابری^{۱۱} یک پدیده تلقی می‌کنند. یکی از الگوهای متداول برای ارزشیابی آموزشی، الگوی ارزشیابی سیپ^{۱۲} (CIPP) است که ابتدا توسط کوبا^{۱۳} و سپس توسط استافیل‌بیم و همکارانش به عنوان چهارچوب جامع ارزشیابی معرفی شده است. استافیل‌بیم الگوی ارزشیابی سیپ را فرآیندی چرخشی می‌داند که با هدف اصلاح و بهبود برنامه، مشوق ارتباط متقابل بین مجریان و تصمیم‌گیرندگان می‌باشد (کیامنش، ۱۳۹۲). الگوی ارزشیابی سیپ از چهار عنصر کلیدی ارزشیابی زمینه، ارزشیابی درون‌داد، ارزشیابی فرایند و ارزشیابی برون‌داد تشکیل شده است (کیامنش، ۱۳۹۲). با توجه به ماهیت الگوی ارزشیابی سیپ و عناصری که در طی ارزشیابی بررسی می‌شود و همچنین فراهم‌سازی اطلاعات برای تصمیم‌گیری‌های آینده مسئولان در چهار بخش (زمینه، درون‌داد، فرایند، برون‌داد)، الگوی مناسبی برای ارزشیابی مراکز یادگیری محلی می‌باشد.

آنچه در تمامی الگوهای سیستمی اهمیت داشته و اساس اقدامات ارزشیابی را تشکیل می‌دهد، بهره‌مندی از مجموعه‌ای مدون از عوامل، ملاک‌ها، نشانگرها و ابزارهای قضاوت است. ملاک‌ها^{۱۴} ویژگی‌ها یا جنبه‌هایی از عوامل پدیده مورد ارزیابی هستند که به بهترین نحو ممکن وضعیت عامل خود را به تصویر می‌کشند. به بیان دیگر، ملاک‌ها مبین‌های عملیاتی کیفیت مؤسسات آموزشی می‌باشند که قضاوت بر اساس آن انجام می‌شود. هر عامل، ممکن است که یک یا چند ملاک داشته باشد و ملاک‌ها نیز یک یا چند نشانگر^{۱۵} دارند. نشانگرها، مشخصه‌ها و یا جنبه‌های روشن، قابل اندازه‌گیری، کمی و کیفی در هر ملاک می‌باشند که معرف کیفیت ملاک مورد ارزیابی هستند (بازرگان، ۱۳۹۹). همچنین ممکن است که هر عامل به طور مستقیم به یک یا چند نشانگر منتهی شود. در نهایت ابزارهای قضاوت وسیله‌ای هستند که با آنها می‌توان در مورد وضعیت موجود نشانگرها، ملاک‌ها و عوامل واکاوی و قضاوت کرد و با این ابزارهای قضاوت به این سؤال پاسخ داد که چه میزان از ملاک‌های مورد نظر کافی است تا بتوان وضعیت را مطلوب قلمداد کرد (زین‌آبادی و همتی، ۱۳۹۱). عامل‌ها در حقیقت مبانی و پایه‌های تعیین‌کننده کیفیت‌اند، که در الگوی ارزشیابی سیپ به چهار بخش زمینه، درون‌داد، فرایند و برون‌داد

1. Chris L. S. Coryn
2. delineating
3. obtaining
4. reporting
5. merit
6. worth
7. probity
8. feasibility
9. safety
10. significance
11. equity
12. Context, Input, Process, Product
13. Guba
14. Criteria
15. Indicators

تقسیم می‌شوند (کیامنش، ۱۳۹۲). در هر یک از مراحل ارزیابی الگوی سیپ، عوامل و ملاک‌ها سنجیده و مشخص می‌شود. در ارزیابی زمینه، با فراهم آوردن اطلاعاتی درباره اهداف انتخاب شده و انتخاب نشده و ارتباط این دو نوع هدف با فرصت‌ها، نیازها، امکانات موجود و مسائل آموزشی به امر پاسخگویی کمک می‌کند. ارزیابی درون‌داد برای فراهم نمودن اطلاعات و تعیین چگونگی استفاده از منابع و در جهت دستیابی به غایت‌های برنامه طراحی می‌شود. ارزیابی درون‌داد علاوه بر کمک به جریان تصمیم‌گیری، با فراهم آوردن اطلاعات دقیق در مورد علت انتخاب و یا طراحی برنامه جدید و رد دیگر برنامه‌های آموزشی و همچنین نشان دادن ضعف‌ها و امتیازهای هر کدام از برنامه‌ها، به امر پاسخگویی کمک می‌کند. ارزیابی فرایند به تصمیمات مربوط به اجرای برنامه‌ها دلالت دارد و با مدیریت و کنترل برنامه به هم‌خوانی میان فعالیت‌های طراحی شده با فعالیت‌های واقعی اشاره دارد. چهارمین بُعد از الگوی ارزشیابی سیپ، برون‌داد است که بر اساس اطلاعاتی که فراهم می‌کند، نتایج و اثرات مستقیم برنامه و همچنین اثرات جانبی مثبت یا منفی برنامه مورد سنجش و قضاوت قرار می‌گیرد. اگر نتایج ارزشیابی برون‌داد، موفقیت برنامه را تأیید کرد، زمینه لازم برای حمایت مادی و معنوی برنامه از طرف مقامات و دست‌اندرکاران مملکتی فراهم می‌گردد و در صورت تأیید نشدن موفقیت برنامه، جریان سرمایه‌گذاری بیهوده متوقف می‌شود (ولف، ۱۳۹۷). با توجه به ماهیت الگوی ارزشیابی سیپ و عناصری که در طی ارزشیابی بررسی می‌شود و اطلاعاتی که برای تصمیم‌گیری‌های آینده مسئولان در چهار بخش (زمینه، درون‌داد، فرایند، برون‌داد) فراهم می‌آورد، این الگو، الگوی مناسبی برای ارزشیابی روند فعالیت مراکز یادگیری محلی است. به طور کلی، تدوین عوامل، ملاک‌ها، نشانگرها و ابزارهای قضاوت مراکز یادگیری محلی، به ویژه در سازمان نهضت سوادآموزی منجر به ارزشیابی صحیح عملکرد این مراکز می‌شود. در حوزه مراکز یادگیری محلی، مطالعات متعددی انجام شده است که با واکاوی و تحلیل این مطالعات می‌توان آنها را در چهار دسته کلی قرار داد. دسته اول مطالعاتی است در آنها نقش و اهمیت مراکز یادگیری محلی، فرصت‌ها و چالش‌های مراکز بررسی شده است. نمونه‌ای از این مطالعات عبارتند از: حسین^۱ (۲۰۱۶)؛ کیم^۲ (۲۰۱۷)؛ حنیف^۳ (۲۰۱۵)؛ مینه^۴ (۲۰۱۷)؛ ویکتورینانو-سورینا^۵ (۲۰۱۶)؛ شکاری (۱۳۹۰)؛ حمیدی رهنقی (۱۳۸۸)؛ ساپوترو و آردیانسیه^۶ (۲۰۱۸) و عابدینی علوی، ابوالقاسمی و طالب‌زاده (۱۳۸۷). دسته دوم شامل پژوهش‌هایی می‌شود که به نیازسنجی، اهداف و برنامه‌های مراکز یادگیری محلی در سطح خرد و کلان پرداخته‌اند، همچون: بویر^۷ (۲۰۲۰)؛ کی^۸ (۲۰۱۷)؛ ولمن^۹ (۲۰۱۵)؛ شانکر، مارتین و سومر^{۱۰} (۲۰۱۵) و ذوالفقاری، شاتر سابرن و ذوالفقاری^{۱۱} (۲۰۰۹). دسته سوم، مطالعاتی درباره ارزیابی، نظارت و گزارش‌دهی

1. Hossain, Z
2. Kim, B.
3. Hanif, K.
4. Minh, N. D.
5. Victorino-Soriano, C.
6. Saputro & Ardhiansyah
7. Boyer, D.
8. KY, O.
9. Vollmann, W.
10. Shanker, A., Marian, D., & Swimmer, C.
11. Zolfaghari, A., Shatar Sabran, M., Zolfaghari, A.

مراکز یادگیری محلی که در سطوح کلان کشوری و قاره‌ای مورد توجه پژوهشگران و ارزیابان قرار گرفته است؛ مانند: گزارش مؤسسه ملی آموزش مادام‌العمر یونسکو^۱ (۲۰۱۷)؛ هامر و ویسمن^۲ (۲۰۱۷)؛ مک سولکی، ویر، ویلیامز و مونی^۳ (۲۰۱۸)؛ هاتچین و همکاران^۴ (۲۰۱۹)؛ آژانس آموزشی تگزاس^۵ (۲۰۰۴)؛ بورگت، زبلوتسکی و نیرگارد^۶ (۲۰۰۹)؛ موهنی و زیلگر^۷ (۲۰۰۳)؛ حداد^۸ (۲۰۰۸)؛ کرم‌دوست و عبدچنانی (۱۳۹۴)؛ فروزان‌فر، معین‌فر و بازرگان (۱۳۹۳) و گورت و همکاران^۹ (۲۰۱۲). دسته آخر نیز در برگرنده پژوهش‌هایی است که متناسب با تغییرات علمی و فن‌آوری، نیازها، علاقه‌ها و شرایط جامعه محلی به توانمندسازی و آموزش فراگیران در مراکز یادگیری محلی توجه کرده‌اند و نمونه‌ای از این پژوهش‌ها عبارتند از: دلی و یاسین^{۱۰} (۲۰۱۷)؛ لی^{۱۱} (۲۰۱۸)؛ ساپوترو و آردیانسیه^{۱۲} (۲۰۱۸)؛ پائول^{۱۳} (۲۰۱۳)؛ آریفتو^{۱۴} (۲۰۲۰)؛ آنگ^{۱۵} (۲۰۱۴) و چانگ و یو^{۱۶} (۲۰۱۲). واکاوای مستندات و پژوهش‌های انجام شده در حوزه ارزیابی و نظارت در قلمرو مراکز یادگیری محلی و سازمان نهضت سوادآموزی بیانگر این مهم است که مراکز یادگیری محلی نقشی بی‌بدیل در توانمندسازی و ایجاد فرصت‌های یادگیری مادام‌العمر در سطح اجتماع دارند اما بررسی عملکرد این مراکز و ارزشیابی آنها به طور اختصاصی، عوامل، ملاک‌ها و نشانگرها مورد توجه پژوهشگران نبوده و این مبحث مغفول مانده است. پژوهشگران سعی دارند با احصاء عوامل، ملاک‌ها، نشانگرها و ابزارهای قضاوت متناسب با الگوی ارزشیابی سیپ، مراکز یادگیری محلی را مورد توجه قرار دهند و وجوه ارزشیابی را برای ارزیابی عملکرد این مراکز تدوین کنند.

روش پژوهش

مطالعه حاضر به لحاظ هدف پژوهش، کاربردی و با توجه به نحوه گردآوری اطلاعات، در زمره پژوهش‌های کیفی است؛ چرا که به دنبال پاسخ‌دادن به سؤال‌های عملی زندگی واقعی، برای فراهم کردن راه‌حل‌های نسبتاً فوری و متمرکز است و برای مقاصد کاربردی، آزمایشی و ارزشیابی استفاده می‌شود (جانسون و کریستینس، ۲۰۱۴). بر این اساس، پژوهش حاضر به بررسی مجموعه عوامل، ملاک‌ها و نشانگرهای لازم و تدوین شده برای ارزشیابی کیفیت مراکز یادگیری محلی سازمان نهضت سوادآموزی پرداخته است و وجوه مختلفی را برای قضاوت کیفیت مراکز یادگیری محلی ارائه نموده است.

همچنین و با توجه به ماهیت و نحوه گردآوری و تحلیل اطلاعات، پژوهش حاضر را می‌توان در زمره پژوهش‌های

1. UNESCO Institute for Lifelong Learning (UIL)
2. Hammer, P. C., & Whisman, A.
3. McColsey, W., Weir, J. B., Williams, M., Mooney, K.
4. Hutchins, B. C. McColsey, W., Weir, J. B., Williams, M., Mooney, K.
5. Texas Education Agency
6. Burgette, J., Zoblotsky, T., Neergaard, L.
7. Mahoney, J. L., Zigler, E. F.
8. Haddad, C.
9. Groth, C., Shooter, W., Rorrer, A. K., Raphael, R., Swenson, K. L.
10. Deli, M. & Yasin, M.
11. Le, P.
12. Saputro, B., & Ardiansyah, F.
13. Paudel, K. P.
14. Ariefianto, L.
15. Aung, N. L.
16. Chang, E. J., & Yoo, S. S.

کیفی قرار داد. روش پژوهش حاضر پدیدارشناسانه از نوع تفسیری است که به صورت فرایندی پویا به دنبال توصیف‌ها، رمزگشایی و تجربیات زیسته می‌باشد. میدان پژوهش، مستندات و مطالعات انجام شده درباره مراکز یادگیری محلی و سازمان نهضت سوادآموزی و همچنین تمامی خبرگان درون و برون سازمانی نهضت سوادآموزی و مراکز یادگیری محلی می‌باشند. منظور از خبرگان، تمام مسئولان و متخصصان نهضت سوادآموزی و مراکز یادگیری محلی، متخصصان برنامه‌درسی و آموزشی، مدرسان و ارزشیابان آموزشی می‌باشند که شامل مدیران، آموزش‌دهندگان و فراگیران مراکز یادگیری محلی، مسئولان سازمان نهضت سوادآموزی، متخصصان علمی در حوزه برنامه‌درسی و ارزشیابی است. پژوهش حاضر با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند^۱ ابتدا از میدان پژوهش مذکور افرادی را انتخاب کرد که بیشترین، بهترین و دقیق‌ترین اطلاعات را داشتند. به عنوان ملاک‌های انتخاب افرادی انتخاب شدند که به نوعی با مراکز یادگیری محلی ارتباط داشتند، مشارکت‌کنندگانی که اطلاعات صحیح و دقیقی از این مراکز داشتند و همچنین علاقه‌مند به همکاری و در اختیار گذاشتن اطلاعات بودند. سپس با روش نمونه‌گیری گلوله برفی^۲ سایر مشارکت‌کنندگان پژوهش نیز برای تکمیل اطلاعات، شناسایی شدند. ابزار پژوهش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود که در مجموع با ۷۴ نفر مصاحبه شد. به طوری که بعد از مصاحبه با ۷۰ نفر، اطلاعات به دست آمده تکرار می‌شد و به اصطلاح به اشباع رسید؛ اما برای اطمینان بیشتر مصاحبه‌ها تا نفر هفتاد و چهارم ادامه یافت. در جدول (۱)، میدان پژوهش و نمونه‌های منتخب نشان داده شده است.

برای گردآوری اطلاعات میدانی از ابزار مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. برای اجرای مصاحبه‌ها، ابتدا با استفاده از نظر متخصصان، با طرح برخی از سؤال‌های کلی و برگزاری جلساتی درباره چگونگی اجرای مصاحبه، سؤال‌های مصاحبه ویرایش و کامل شد. سؤال‌های مصاحبه به طور کلی عبارتند از اینکه در بررسی هر یک از ابعاد چهارگانه الگوی ارزشیابی سیپ (زمینه، درون‌داد، فرایند، برون‌داد) در مراکز یادگیری محلی چه عوامل، ملاک‌ها و نشانگرهایی لازم است مورد توجه و ارزیابی قرار گیرد؟؛ همچنین، ابزار مناسب برای ارزیابی این عوامل، ملاک‌ها و نشانگرها چیست؟ و در تکمیل موارد بالا سؤال‌های دیگری مطرح شد که در شیوه‌نامه مصاحبه آمده است. همچنین تعیین شد که کدام سؤال‌ها چگونه و از چه کسانی پرسیده شود. این فرایند، تضمین‌کننده روایی محتوایی سؤال‌ها و فرم‌های مصاحبه است. پس از انجام مصاحبه‌ها، اطلاعات به سرعت پیاده شد و به تفکیک هر گروه از مصاحبه‌شوندگان طبقه‌بندی و تلخیص شد (جدول ۱).

1. Purposive sampling
2. Snow-ball sampling

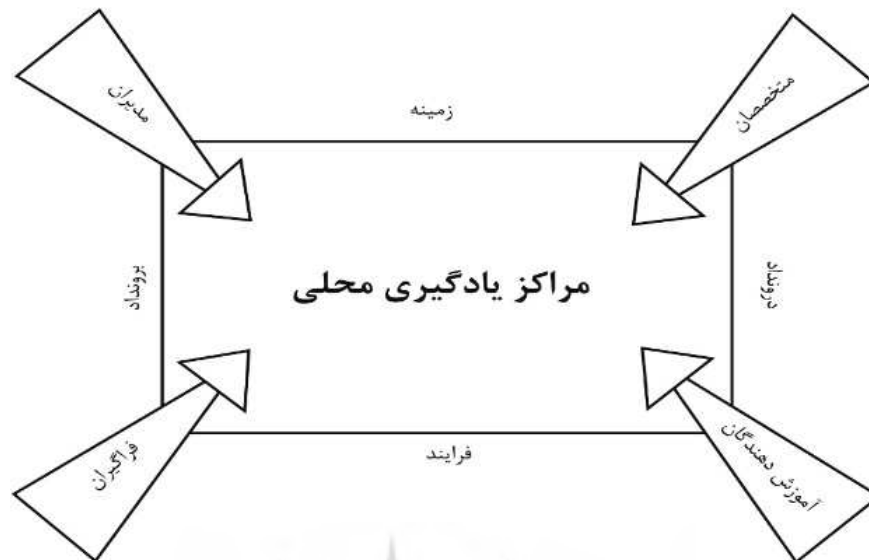
جدول ۱. میدان پژوهش و نمونه‌های منتخب

تعداد	شاخصه‌ها	گروه‌ها
۱۵	مسئولان رسمی سازمان نهضت سوادآموزی مسئولان رسمی مراکز یادگیری محلی	مسئولان
۱۷	مدیران مراکز یادگیری محلی با دست‌کم یک سال سابقه	مدیران
۱۹	دست‌کم دارای دو سال سابقه	آموزش‌دهندگان
۱۵	با تجربه زیسته در سوادآموزی و مهارت‌آموزی	فراگیران
۸	متخصصان برنامه‌درسی و ارزشیابی	متخصصان
-	اسناد، قوانین و سیاست‌های سازمان نهضت سوادآموزی و مراکز یادگیری محلی بررسی گزارش‌های سالانه مراکز یادگیری محلی	اسناد
۷۴		مجموع

در پژوهش حاضر به منظور تحلیل داده‌های به دست آمده از مصاحبه‌های نیمه‌ساختار یافته از روش هفت مرحله‌ای کلایزی (۱۹۷۸) استفاده شد. ابتدا در مرحله اول، تمام نکات و توصیف‌های ارائه شده شرکت‌کننده‌ها مطالعه شد. سپس در مرحله دوم، به هر یک از مصاحبه‌ها مراجعه و جمله‌ها و عبارتهایی را که به صراحت به پدیده مورد پژوهش مرتبط بود، استخراج شد. در مرحله سوم تلاش شد تا به معنای هر یک از جمله‌های مهم پی برده شود، این مرحله به عنوان «چهارچوب‌بندی کردن معانی» شناخته شده است. در مرحله چهارم، مراحل قبلی برای هر مصاحبه تکرار شد و معانی چهارچوب‌بندی شده و مرتبط به هم در دسته‌هایی از موضوعات اصلی قرار داده شد. در مرحله بعد، تلفیق نتایج در قالب توصیفی جامع از موضوع مورد پژوهش صورت گرفت. سپس در مرحله ششم، توصیف جامع پدیده در دست مطالعه به صورت بیانی‌ای صریح و روشن از ساختار ذاتی پدیده طبقه‌بندی شد. در مرحله آخر برای اعتبارسنجی نهایی، باردیگر نظر شرکت‌کنندگان درباره یافته‌ها پرسیده شد. همچنین، پس از این مراحل با مشخص شدن مجموعه ملاک‌ها، نشانگرها و ابزارهای قضاوت اولیه، مجموعه نهایی در اختیار مسئولان نهضت سوادآموزی و متخصصان مربوط قرار گرفت. در نهایت، پس از اعمال نظرات و تأیید نهایی، مجموعه ملاک‌ها، نشانگرهای ارزشیابی مراکز یادگیری محلی بر اساس الگوی سیپ در چهار بخش زمینه، درون‌داد، فرایند و برون‌داد تدوین شد.

یافته‌ها

واکاوی و تحلیل داده‌های پژوهش در خصوص استخراج عوامل مؤثر در کیفیت مراکز یادگیری محلی به چهار عامل تخصیص یافت که عبارتند از مدیران مراکز یادگیری محلی، متخصصان و خبرگان در قلمرو مراکز یادگیری محلی، آموزش‌دهندگان و فراگیران مراکز یادگیری محلی (شکل ۱). این چهار عامل، بر اساس الگوی ارزشیابی سیپ در چهار بخش زمینه، درون‌داد، فرایند و برون‌داد مورد توجه قرار گرفته و ملاک‌ها، نشانگرها و ابزار قضاوت آنها استخراج شد.

شکل ۱: الگوی مفهومی عوامل موثر در کیفیت ارزشیابی مراکز یادگیری محلی براساس الگوی سیپ

برای ارزشیابی صحیح مراکز یادگیری محلی و تصمیم‌گیری در آینده، باید بررسی دقیق و همه‌جانبه‌ای صورت پذیرد و این مسئله با توجه به تعیین عوامل، ملاک‌ها، نشانگرها و ابزارهای قضاوت میسر می‌گردد. در بررسی هر عامل، ملاک‌ها و نشانگرهایی که لازم است مورد توجه و بررسی قرارگیرد، تبیین شده است. این نکته حائز اهمیت است که برخی از ملاک‌ها و نشانگرها در عامل‌های مختلف تکرار شده و یا برخی از موارد با هم همپوشانی دارند و در مجموع تکمیل‌کننده ارزشیابی مناسبی برای مراکز یادگیری محلی‌اند. از سوی دیگر، ابزارهای لازم برای قضاوت صحیح هر یک از نشانگرها مطرح شده است که شامل مصاحبه نیمه‌ساختاریافته، بررسی اسناد و مدارک، مشاهده و استفاده از بازبینی (چک لیست) و آزمون می‌باشد. در ادامه در بررسی هر یک از عوامل، ملاک‌ها، نشانگرها و ابزارهای قضاوت آن تبیین می‌شود.

اولین عامل، مدیران مراکز یادگیری محلی: مدیر مرکز یادگیری محلی فردی است که با ابلاغ مدیر آموزش و پرورش یا دستگاه مشارکت‌کننده و یا مؤسسه طرف قرارداد به مدت یک سال منصوب می‌شود. در صورتی که مرکز یادگیری محلی از نوع غیردولتی باشد و مدیر مرکز را مؤسسه طرف قرارداد معرفی کند، نیازی به صدور ابلاغ از سوی آموزش و پرورش نیست. مدیر مرکز از اصلی‌ترین عوامل در سیاست‌گذاری صحیح، برنامه‌ریزی واقع‌بینانه، اجرای هوشیارانه و انعطاف‌پذیری به شمار می‌رود که در ایجاد و ارتقاء تصمیم‌گیری‌ها نقش بی‌بدیلی دارد. جدول (۲)، ملاک‌ها و نشانگرهایی را که با استفاده از آنها می‌توان از دیدگاه عامل مدیریت به ارزشیابی مراکز یادگیری محلی پرداخت، نشان می‌دهد.

جدول ۲: ملاک‌ها، نشانگرها و ابزارهای قضاوت در عامل مدیران مراکز یادگیری محلی

ابعاد	ملاک‌ها	نشانگرها	ابزارهای قضاوت			
زیبایی	۱	۱	ضرورت راه اندازی مراکز یادگیری محلی			
		۲	فرهنگ‌سازی و فراهم کردن فرهنگ جامعه محلی برای باسواد			
	۲	۳	فراهم کردن شرایط تأسیس مرکز یادگیری محلی به لحاظ اقتصادی و تأمین مالی	مصاحبه		
		۴	فراهم‌سازی مراکز یادگیری محلی در موقعیت‌های متنوع جغرافیایی	مصاحبه و بررسی اسناد (اطلاعات مراکز یادگیری محلی)		
		۵	تدوین قوانین و مقررات صریح متناسب با نیازهای محلی	مصاحبه و بررسی اسناد		
		۶	فرصت‌ها و امکانات (چه فرصت‌هایی در آن مراکز بی‌استفاده مانده)	مصاحبه		
		۷	اقبال جامعه محلی برای تشکیل مراکز یادگیری محلی	مصاحبه		
		۸	زمینه همکاری و مشارکت سایر سازمان‌ها و ادارات در تشکیل مراکز یادگیری محلی	مصاحبه		
		۹	مراحل و گام‌های ایجاد مراکز یادگیری محلی طبق آیین‌نامه مراکز یادگیری محلی	مصاحبه و بررسی اسناد (آیین‌نامه‌ها و مصوبات)		
		۱۰	وجود اهداف مدون	مصاحبه		
۳	مطلوب بودن اهداف	۱۱	همسو بودن اهداف دوره با تغییرات جامعه	مصاحبه		
		۱۲	در نظر گرفتن نیازهای آموزشی مراجعه‌کنندگان	مصاحبه		
	۴	نیازهای شرکت‌کنندگان	۱۳	تناسب اهداف و برنامه‌ها با نیازهای شرکت‌کنندگان	مصاحبه	
			۱۴	میزان انگیزه مدیران و اعضای مراکز یادگیری محلی	مصاحبه	
درون‌داد	۵	۱۵	بررسی توانایی مهارت ارتباطی مدیران با کارکنان	مصاحبه		
		۱۶	مدرک تحصیلی مدیران (حداقل کارشناسی ارشد)	بررسی اسناد (اطلاعات مراکز یادگیری)		
		۱۷	گذراندن دوره آموزشی و توجیهی برای مدیران بر اساس آیین‌نامه مراکز یادگیری محلی	مصاحبه و بررسی اسناد (آیین‌نامه‌ها و مصوبات)		
	۶	مدرسان مراکز یادگیری محلی	۱۸	تناسب اعضای کمیته اجرایی مراکز یادگیری محلی بر اساس آیین‌نامه مراکز یادگیری محلی	مصاحبه و بررسی اسناد (آیین‌نامه‌ها و مصوبات)	
			۱۹	نحوه تأمین آموزش دهندگان بر اساس آیین‌نامه مراکز یادگیری محلی (از معلمان، کارکنان دولتی، نیروهای مؤسسات غیردولتی و یا نیروهای بومی) و همچنین مربیان آموزش دهنده مهارت‌ها	مصاحبه و بررسی اسناد (آیین‌نامه‌ها و مصوبات)	
		۷	محتوای آموزشی	۲۰	تناسب نیروهای انسانی (آموزش دهندگان و مربیان) با وظایف محوله	مصاحبه
				۲۱	انعطاف پذیری محتوای آموزشی و مهارتی	مصاحبه و بررسی اسناد (آیین‌نامه‌ها و مصوبات)

۲۲	نحوه تأمین بودجه مرکز (بر اساس نوع دولتی، مشارکتی یا غیردولتی طبق آیین نامه)	مصاحبه و بررسی اسناد (آیین نامه‌ها و مصوبات)	منابع مالی	۸	دوره نداد
۲۳	میزان اعتبار مالی برای اجرای دوره‌های سوادآموزی طبق تعرفه موجود در آیین نامه مراکز یادگیری	مصاحبه			
۲۴	تناسب بودجه با نیازهای آموزشی	مصاحبه			
۲۵	تناسب بودجه در نظر گرفته شده با فعالیت‌های فوق برنامه (مسابقات فرهنگی، مراسم‌های دینی، محلی و ملی)	مصاحبه			
۲۶	زمان اجرای هر یک از برنامه‌ها متناسب با شرایط سوادآموزان	مصاحبه			
۲۷	زمان بندی اجرای فعالیت‌های مراکز یادگیری محلی بر اساس دستورالعمل مراکز یادگیری محلی	مصاحبه و بررسی اسناد (آیین نامه‌ها و مصوبات)	زمان	۹	
۲۸	تناسب دوره‌های سوادآموزی و برنامه‌های مهارتی مراکز یادگیری محلی با اهداف مصوب	مصاحبه و بررسی اسناد (آیین نامه‌ها و مصوبات)			
۲۹	بررسی میزان رعایت پیش نیازهای برنامه‌های ارائه شده	مصاحبه و بررسی اسناد (آیین نامه‌ها و مصوبات)	برنامه‌های درسی	۱۰	
۳۰	وجود قوانین، آیین نامه‌ها و مصوبات مناسب با ملزومات اجرایی محلی	مصاحبه و بررسی اسناد (آیین نامه‌ها و مصوبات)			
۳۱	تناسب تعداد یادگیرندگان (بی سوادان و کم سوادان) با فضای آموزشی و امکانات	بازبینی (چک لیست) مشاهده امکانات و فضا) و بررسی اسناد (اطلاعات مراکز یادگیری)	مخاطبان (بی سوادان و کم سوادان) مراکز یادگیری محلی	۱۲	
۳۲	تناسب تعداد یادگیرندگان (بی سوادان و کم سوادان) با دستورالعمل ذکر شده در آیین نامه مراکز یادگیری محلی	بررسی اسناد (آیین نامه‌ها و مصوبات/ اطلاعات مراکز یادگیری)			
۳۳	تناسب برنامه‌ها با تجهیزات مورد نیاز مراکز یادگیری محلی	بازبینی (چک لیست) مشاهده امکانات و فضا	منابع کالبدی (فضا، امکانات و تجهیزات)	۱۳	
۳۴	بررسی امکانات و تجهیزات محلی در نظر گرفته شده در آیین نامه مراکز یادگیری محلی متناسب با مرکز محلی (آب، برق، گاز، تلفن، سرویس بهداشتی، وسایل گرمایشی و سرمایشی)	بازبینی (چک لیست) مشاهده امکانات و فضا و بررسی اسناد (آیین نامه‌ها و مصوبات)			
۳۵	تناسب فضاهای آموزشی با نیاز محلی (کتابخانه، کارگاه)	بازبینی (چک لیست) مشاهده امکانات و فضا			
۳۶	بررسی میزان فضاهای غیر آموزشی پیش بینی شده در آیین نامه مراکز یادگیری محلی (مدرسه، مسجد، پایگاه بسیج، شبکه بهداشت، بانک، کانون فرهنگی یا حسینیه، تعاونی مصرف روستایی، مرکز مخابرات)	بازبینی (چک لیست) مشاهده امکانات و فضا و بررسی اسناد (آیین نامه‌ها و مصوبات)			

مصاحبه	نحوه اجرای فعالیت‌های فوق‌برنامه	۳۷	فرایند آموزش (یاددهی- یادگیری)	۱۴	نظارت
مصاحبه	نحوه تمهید مقدمات و تشکیل جلسات کمیته اجرایی	۳۸	فعالیت‌های مدیر و کارکنان مراکز یادگیری محلی	۱۵	
مصاحبه	کیفیت شناسایی و برقراری ارتباط برای مشارکت سایر دستگاه‌ها، نهادها و سازمان‌ها	۳۹			
مصاحبه	میزان مشارکت‌دهی کارکنان در تصمیم‌گیری‌های مربوط به مراکز یادگیری محلی	۴۰			
مصاحبه	میزان نظارت بر فعالیت مربیان و آموزش‌دهندگان و همچنین میزان مشارکت‌دهی آنها در تصمیم‌گیری‌های مربوط به مراکز یادگیری محلی	۴۱			
مصاحبه	نوع پشتیبانی سازمان نهضت سوادآموزی در برگزاری دوره‌ها و برنامه‌های مراکز یادگیری محلی	۴۲			
مصاحبه	تناسب ساختار مراکز یادگیری محلی برای ارائه خدمات به سوادآموزان	۴۳			
مصاحبه و بررسی اسناد (آیین نامه‌ها و مصوبات)	میزان مشارکت دستگاه‌های دولتی و غیردولتی بر اساس آیین‌نامه مراکز یادگیری محلی	۴۴			
مصاحبه	نحوه برگزاری دوره‌های فوق‌برنامه	۴۵			
مصاحبه	کنترل و پیگیری غیبت‌های مشارکت‌کنندگان	۴۶	نظارت و کنترل بر فرایند اجرا	۱۸	
مصاحبه	نظارت بر ارزشیابی در پایان دوره‌ها	۴۷			
مصاحبه	بررسی کیفیت هماهنگی با مسئولان واحدهای نهضت سوادآموزی و پاسخگویی به ناظران اعزامی آموزش و پرورش	۴۸			
مصاحبه	میزان رضایت از نحوه اجرای برنامه‌های آموزشی و بررسی تنوع خدمات ارائه شده	۴۹			
مصاحبه و بررسی اسناد (آیین نامه‌ها و مصوبات)	نحوه انجام وظایف تعیین شده در آیین‌نامه مراکز یادگیری محلی توسط کمیته اجرایی	۵۰			
مصاحبه	نحوه تهیه اسناد و گزارش مالی و نحوه پرداخت حق‌الزحمه‌ها از جمله لیست قبول‌شدگان برای پرداخت سرانه قبولی	۵۱			
مصاحبه	رصد نحوه گزارش‌گیری مرکز یادگیری با استفاده از سامانه سوادآموزی	۵۲			
پرسشنامه و بررسی اسناد (آیین نامه‌ها و مصوبات)	تأمین و توزیع کتب و مواد آموزشی طبق آیین‌نامه مراکز یادگیری محلی	۵۳			
مصاحبه و پرسشنامه	نظارت بر فعالیت مربیان و آموزش‌دهندگان و همچنین میزان مشارکت‌دهی مدرسان در تصمیم‌گیری‌های مربوط به مراکز یادگیری محلی	۵۴			

مصاحبه	میزان موفقیت مراکز یادگیری محلی در ایجاد فرصت یادگیری سواد برای افراد بی سواد و کم سواد به نسبت نیاز محلی	۵۵	تحقق اهداف آموزشی و اجتماعی	۲۰	بازدید
مصاحبه و بررسی اسناد (اطلاعات مراکز یادگیری)	بررسی تعداد و نوع مراسم و برنامه‌های برگزار شده در مراکز یادگیری محلی و تعداد مشارکت کنندگان	۵۶	نتایج برگزاری فعالیت‌های فوق برنامه (مسابقات فرهنگی، مراسم‌های دینی، محلی و ملی به مناسبت اعیاد و ولادت‌ها)	۲۱	
مصاحبه	کیفیت و میزان مشارکت سایر دستگاه‌های دولتی و غیردولتی در راه اندازی و اداره مرکز یادگیری محلی	۵۷	نتایج به دست آمده از تفاهم‌نامه‌های منعقد شده با مراکز خیریه، سازمان‌های مردمی، سازمان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی	۲۲	
مصاحبه	تعداد و نوع دوره‌های برگزار شده در مراکز یادگیری محلی از سوی سایر سازمان‌ها و تعداد فارغ‌التحصیلان از این دوره‌ها	۵۸			
بررسی اسناد (اطلاعات مراکز یادگیری)	کمیت وضعیت تعداد و نوع دوره‌های برگزار شده در مراکز یادگیری محلی و تعداد فارغ‌التحصیلان از این دوره‌ها	۵۹	نتایج اجرای مصوبات و آیین‌نامه‌ها	۲۳	
مصاحبه	رصدکردن نوع پشتیبانی سازمان نهضت سوادآموزی در برگزاری دوره‌ها و برنامه‌های مراکز یادگیری محلی	۶۰			
بررسی اسناد (اطلاعات مراکز یادگیری)	تحلیل نسبت بی سوادان و کم سوادان که به دوره‌های بعدی (بالتر) راه یافته‌اند	۶۱	ارزشیابی از سوادآموزان دانش، مهارت، نگرش، خلاقیت و سایر قابلیت‌هایی که بی سوادان و کم سوادان بعد از گذراندن دوره کسب کرده‌اند	۲۴	
بررسی اسناد (اطلاعات مراکز یادگیری)	تحلیل نسبت بی سوادان و کم سوادان فارغ‌التحصیل شاغل از مراکز یادگیری محلی که شغل آنها با رشته تحصیلی شان مرتبط است	۶۲			

دومین عامل، متخصصان و خبرگان مراکز یادگیری محلی: یکی از عواملی که در بررسی مراکز یادگیری محلی می‌توان اطلاعات و داده‌های مناسبی را از آنها به دست آورد، متخصصان و خبرگان در این قلمرو هستند. همان طور که قبلاً بیان شد، منظور از خبرگان، تمام عوامل و متخصصان حوزه نهضت سوادآموزی و مراکز یادگیری محلی، متخصصان برنامه درسی و آموزشی و ارزشیابان آموزشی‌اند. در جدول (۳)، ملاک‌ها، نشانگرها و ابزارهای قضاوت عامل متخصصان قابل مشاهده است.

جدول ۳: ملاک‌ها، نشانگرها و ابزارهای قضاوت در عامل متخصصان مراکز یادگیری محلی

ابزارهای قضاوت	نشانگرها	ملاک‌ها	ابعاد
مصاحبه	فرهنگ‌سازی و فراهم‌نمودن فرهنگ جامعه محلی برای باسوادی	۱ زیرساخت‌های آموزشی و غیر آموزشی (بافت و محیط آموزشی مراکز یادگیری محلی)	زیبایی
مصاحبه	فراهم نمودن شرایط تأسیس مرکز یادگیری محلی به لحاظ اقتصادی و تامین مالی		
مصاحبه	زمینه همکاری و مشارکت سایر سازمان‌ها و ادارات در تشکیل مراکز یادگیری محلی		
بررسی اسناد (اطلاعات مراکز یادگیری)	بررسی موقعیت مکانی تشکیل مرکز یادگیری محلی متناسب با جامعه محلی		
مصاحبه	تناسب اهداف و برنامه‌ها با نیازهای شرکت‌کنندگان		
بررسی اسناد (اطلاعات مراکز یادگیری)	نسبت تعداد مخاطبان در هر مرکز با بی‌سوادان محلی	۲ نیازهای شرکت‌کنندگان	۳ ضرورت راه اندازی مراکز یادگیری محلی
بررسی اسناد (آیین‌نامه‌ها و مصوبات)	بررسی شرایط تأسیس مراکز یادگیری محلی بر اساس آیین‌نامه مراکز یادگیری محلی	۷	
بررسی اسناد (آیین‌نامه‌ها و مصوبات / اطلاعات مراکز یادگیری)	تناسب تعداد یادگیرندگان (بی‌سوادان و کم‌سوادان) با دستورالعمل ذکر شده در آیین‌نامه مراکز یادگیری محلی	۸	
بازبینی (چک لیست) مشاهده امکانات و فضا و بررسی اسناد (آیین‌نامه‌ها و مصوبات)	میزان توسعه و تجهیز امکانات و تجهیزات محلی در نظر گرفته شده در آیین‌نامه مراکز یادگیری محلی (آب، برق، گاز، تلفن، سرویس بهداشتی، وسایل گرمایشی و سرمایشی)	۵ منابع کالبدی (فضا، امکانات و تجهیزات)	درون‌داد
بازبینی (چک لیست) مشاهده امکانات و فضا و بررسی اسناد (آیین‌نامه‌ها و مصوبات)	بررسی توسعه فضاهای غیر آموزشی پیش‌بینی شده در آیین‌نامه مراکز یادگیری محلی (مدرسه، مسجد، پایگاه بسیج، شبکه بهداشت، بانک، کانون فرهنگی یا حسینی، تعاونی مصرف روستایی، مرکز مخابرات)		
مصاحبه	میزان استقبال افراد بی‌سواد و کم‌سواد از مراکز یادگیری محلی	۶ تحقق اهداف آموزشی و اجتماعی	برون‌داد
مصاحبه	کیفیت و میزان مشارکت سایر دستگاه‌های دولتی و غیردولتی در راه اندازی و اداره مراکز یادگیری محلی	۷ نتایج به دست آمده از تفاهم‌نامه‌های منعقد شده با مراکز خیریه، سازمان‌های مردمی، سازمان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی	
بررسی اسناد (اطلاعات مراکز یادگیری)	تحلیل نسبت بی‌سوادان و کم‌سوادان که به دوره‌های بعدی (بالتر) راه یافته‌اند	۸ ارزشیابی از سوادآموزان دانش، مهارت، نگرش، خلاقیت و سایر قابلیت‌هایی که بی‌سوادان و کم‌سوادان بعد از گذراندن دوره کسب کرده‌اند	
بررسی اسناد (اطلاعات مراکز یادگیری)	تحلیل نسبت بی‌سوادان و کم‌سوادان فارغ‌التحصیل شاغل از مراکز یادگیری محلی که شغل آن‌ها به رشته تحصیلی آنان مرتبط است		
بررسی اسناد (اطلاعات مراکز یادگیری)	کمیت وضعیت تعداد و نوع دوره‌های برگزار شده در مراکز یادگیری محلی و تعداد فارغ‌التحصیلان از این دوره‌ها	۹ نتایج اجرای مصوبات و آیین‌نامه‌ها	
بررسی اسناد (اطلاعات مراکز یادگیری)	آگاهی از نوع مراکز یادگیری محلی در طی سه سال (دولتی، مشارکتی، غیردولتی)		

سومین عامل، آموزش دهندگان مراکز یادگیری محلی: مراکز یادگیری محلی، برای تأمین نیروهای آموزشی در بخش سوادآموزی می‌توانند از معلمان آموزش و پرورش، کارکنان دولتی، نیروهای واجد شرایط معرفی شده از نهادهای غیردولتی و نیروهای واجد شرایط بومی استفاده کنند. همچنین، برای بخش مهارت‌آموزی نیز می‌توانند از کارشناسان معرفی شده از سایر ادارات و افراد دارای صلاحیت به صورت داوطلب، معلمان فعال یا بازنشسته، افراد بازنشسته سایر دستگاه‌ها، روحانیون و اساتید دانشگاه استفاده کنند. جدول (۴)، ملاک‌ها، نشانگرها و ابزارهای قضاوت در عامل آموزش دهندگان را نشان می‌دهد.

جدول ۴: ملاک‌ها، نشانگرها و ابزارهای قضاوت در عامل آموزش دهندگان مراکز یادگیری محلی

ابعاد	ملاک‌ها	نشانگرها	ابزارهای قضاوت	
نیروی انسانی	۱	زیرساخت‌های آموزشی و غیر آموزشی (بافت و محیط آموزشی مراکز یادگیری محلی)	مصاحبه و پرسشنامه	
	۲	نیازهای شرکت کنندگان	مصاحبه و پرسشنامه	
درونداد	۳	مدیران و اعضای مراکز یادگیری محلی	مصاحبه و پرسشنامه	
	۴	مخاطبان (بی‌سوادان و کم‌سوادان) مراکز یادگیری محلی	مصاحبه و پرسشنامه	
	۵	مدرسان مراکز یادگیری محلی	۵	بررسی تسلط و مهارت آموزش دهندگان و همچنین مربیان آموزش دهنده مهارت‌ها
			۶	میزان انگیزه آموزش دهندگان و همچنین مربیان آموزش دهنده مهارت‌ها
			۷	گذراندن دوره‌های آموزشی ضمن خدمت برای آموزش دهندگان و مربیان
			۸	توانمندسازی برای مهارت ارتباطی آموزش دهندگان و مربیان با فراگیران
	۶	محتوای آموزشی	۹	تناسب انطباق محتوا با اهداف
			۱۰	بررسی کیفیت وضوح و روشنی محتوا
			۱۱	
			۱۲	هماهنگی محتوا با پیش نیازهای مخاطبان
			۱۳	پاسخگویی محتوا به انتظارات و نیازهای آموزشی
				مصاحبه و پرسشنامه
				مصاحبه و پرسشنامه
			بازبینی (چک لیست) مشاهده آموزش دهنده	
			پرسشنامه و بازبینی (چک لیست) مشاهده آموزش دهنده	
			مصاحبه و پرسشنامه	
			بازبینی (چک لیست) مشاهده آموزش دهنده	
			پرسشنامه و بازبینی (چک لیست) مشاهده آموزش دهنده	

۷	منابع کالبدی (فضا، امکانات و تجهیزات)	۱۴	متناسب سازی وضعیت فضای آموزشی برای آموزش دهندگان (مانند سرویس بهداشتی مجزا، اختصاص مکانی برای ساعات غیردرسی به منظور هم‌فکری و داد و ستد اطلاعات بین آموزش دهندگان)	پرسشنامه و بازبینی (چک لیست) مشاهده امکانات و فضا
۸	زمان	۱۶	تناسب محتوا با زمان اجرا	پرسشنامه و بازبینی (چک لیست) مشاهده آموزش دهند
۹	برنامه‌های درسی	۱۷	تناسب روش ارائه با محتوا	بازبینی (چک لیست) مشاهده آموزش دهند
۱۰	منابع کالبدی (فضا، امکانات و تجهیزات)	۱۸	تناسب تجهیزات و امکانات مراکز یادگیری محلی با برنامه‌ها	مصاحبه و بازبینی (چک لیست) مشاهده امکانات و فضا
		۱۹	فضاهای آموزشی (کتابخانه، کارگاه)	مصاحبه و بازبینی (چک لیست) مشاهده امکانات و فضا
۱۱	فرایند آموزش (یاددهی - یادگیری)	۲۰	نحوه ارائه محتوا به همان صورتی که در طراحی دوره‌ها پیش‌بینی شده	مصاحبه و پرسشنامه
		۲۱	تناسب مدت زمان دوره با محتوای آموزشی در اجرای دوره‌ها	بازبینی (چک لیست) مشاهده آموزش دهند
		۲۲	میزان استفاده از طرح درس	پرسشنامه و بازبینی (چک لیست) مشاهده آموزش دهند
		۲۳	میزان استفاده از روش‌های جدید تدریس (مشارکتی، تعاملی و روش‌های مشابه)	پرسشنامه و بازبینی (چک لیست) مشاهده آموزش دهند
		۲۴	استفاده از روش‌های عملی برای دوره‌هایی که نیاز به آموزش عملی دارند	پرسشنامه و بازبینی (چک لیست) مشاهده آموزش دهند
		۲۵	استفاده از منابع و وسایل کمک آموزشی	پرسشنامه و بازبینی (چک لیست) مشاهده آموزش دهند
		۲۶	استفاده از روش‌های مناسب ارزشیابی (تشخیصی، تکوینی و پایانی)	پرسشنامه و بازبینی (چک لیست) مشاهده آموزش دهند
		۲۷	میزان پاسخگویی مدرسان به سؤال‌های شرکت‌کنندگان	بازبینی (چک لیست) مشاهده آموزش دهند
۱۳	روابط انسانی در مراکز یادگیری محلی	۲۸	رضایتمندی بی‌سوادان، سوادآموزان، کارکنان اداری و مدرسان از نحوه برخورد مدیران مراکز یادگیری محلی	مصاحبه و پرسشنامه
		۲۹	تشکیل جلسات هفتگی و هم‌فکری و همیاری آموزش دهندگان	مصاحبه و پرسشنامه
۱۴	ارزشیابی از سوادآموزان دانش، مهارت، نگرش، خلاقیت و قابلیت‌هایی که بی‌سوادان و کم‌سوادان بعد از گذراندن دوره کسب کرده‌اند	۳۰	بررسی میزان ارتقای سطح دانش شناختی بی‌سوادان و کم‌سوادان بعد از گذراندن دوره‌ها و برنامه‌ها	مصاحبه و پرسشنامه
		۳۱	توانمندسازی مهارتی و نگرشی بی‌سوادان و کم‌سوادان بعد از گذراندن دوره‌ها و برنامه‌ها	مصاحبه و پرسشنامه
۱۵	تحقق اهداف آموزشی و اجتماعی	۳۲	تناسب موفقیت مراکز یادگیری محلی با ایجاد فرصت یادگیری سواد برای افراد بی‌سواد و کم‌سواد	مصاحبه و پرسشنامه

چهارمین عامل، فراگیران مراکز یادگیری محلی: فراگیران به عنوان محور اصلی اهداف و برنامه‌های بالادستی و چشم‌اسفندیار برنامه‌های قصد شده و تغییرات آموزشی و یادگیری مهم‌ترین عاملی محسوب می‌شود که در ارزشیابی باید بررسی شود. فراگیران مراکز یادگیری محلی را اغلب بی‌سوادان و کم‌سوادان و مراجعه‌کنندگان عمومی تشکیل می‌دهند که با توجه به دو هدف عمده مرکز که سوادآموزی و مهارت‌آموزی می‌باشد، در این مراکز حضور می‌یابند و از مزایای آن استفاده می‌کنند. برای ارزشیابی این عامل، ملاک‌ها و نشانگرهایی (جدول ۵) احصا شده است.

جدول ۵: ملاک‌ها، نشانگرها و ابزارهای قضاوت در عامل فراگیران مراکز یادگیری محلی

ابعاد	ملاک‌ها	نشانگرها	ابزارهای قضاوت	
زیبیه	۱	۱	بررسی میزان رضایت خاطر جامعه مخاطب (بی‌سوادان و کم‌سوادان)	
		۲	اشتقاق شرکت‌کنندگان	
	۲	۳	بررسی مطلوبیت عوامل اقتصادی هماهنگ با نیاز مراکز یادگیری محلی	
		۴	میزان اقبال جامعه محلی برای تشکیل مراکز یادگیری محلی	
	۳	مطلوبیت اهداف	۵	تناسب اهداف با خواسته‌های جامعه مخاطب
	۴	نیازهای شرکت‌کنندگان	۶	تناسب اهداف و برنامه‌ها با نیازهای شرکت‌کنندگان
			۷	اولویت‌بندی نیازها
			۸	یافتن نیازهایی که در اهداف اصلاً دیده نشده است
درون‌داد	۵	مخاطبان (بی‌سوادان و کم‌سوادان) مراکز یادگیری محلی	۹	وجود آمادگی و اشتیاق بی‌سوادان و کم‌سوادان برای شرکت در دوره‌های سوادآموزی و مهارتی
	۶	منابع کالبدی (فضا، امکانات و تجهیزات)	۱۰	تناسب فضاهای آموزشی مراکز یادگیری محلی با تعداد فراگیران
			۱۱	تناسب امکانات آموزشی با نیازهای آموزشی (کتاب، وسایل کمک آموزشی، راهنمای تدریس و ...)
	۷	زمان	۱۲	تناسب زمان با نظر مخاطبان
	۸	برنامه‌های درسی	۱۳	تناسب دوره‌ها با میزان رضایت مخاطبان مراکز یادگیری محلی

ابعد	ملاک ها	نشانه‌ها	ابزارهای قضاوت
فراپند	۹	فرایندآموزش (یاددهی-یادگیری)	مصاحبه
	۱۰	فعالیت‌های مدیر و کارکنان مراکز یادگیری محلی	مصاحبه
	۱۱	روابط انسانی در مراکز یادگیری محلی	مصاحبه
	۱۲	فعالیت‌های مکمل (فوق برنامه)	مصاحبه
	۱۳	پیشرفت تحصیلی فراگیران (بی سوادان و کم‌سوادان)	آزمون شناختی و مهارتی
برونپند	۱۴	ارزشیابی از سوادآموزان دانش، مهارت، نگرش، خلاقیت و قابلیت‌هایی که بی سوادان و کم‌سوادان بعد از گذراندن دوره کسب کرده‌اند	آزمون شناختی و مهارتی
	۱۵	تحقق اهداف آموزشی و اجتماعی	مصاحبه
	۱۶		
	۱۷	میزان رضایت فراگیران از نحوه برخورد آموزش دهندگان و مربیان و مدیر	مصاحبه
	۱۸	نسبت مشارکت سوادآموزان و بی سوادان در برنامه‌های فوق برنامه	مصاحبه
	۱۹	تحلیل معدل درس‌هایی که بی سوادان و کم‌سوادان از گذراندن دوره‌های سوادآموزی به دست آورده‌اند	آزمون شناختی و مهارتی
	۲۰	تحلیل معدل یا نتیجه‌ای که از گذراندن دوره‌های مهارتی به دست آورده‌اند	آزمون شناختی و مهارتی
	۲۱	میزان ارتقاء سطح دانش شناختی بی سوادان و کم‌سوادان بعد از گذراندن دوره‌ها و برنامه‌ها	مصاحبه
	۲۲	میزان توانایی مهارتی و نگرشی بی سوادان و کم‌سوادان بعد از گذراندن دوره‌ها و برنامه‌ها	مصاحبه
	۲۳	بازخوردگیری درباره تمایل ادامه تحصیل بی سوادان و کم‌سوادان در دوره‌ها و تمایل به شرکت در سایر دوره‌های مهارتی ارائه شده	مصاحبه
۲۴	بررسی میزان موفقیت دوره‌ها در ایجاد تصور مثبت سوادآموز از توانایی در شغل مرتبط خود با دوره‌ای که طی کرده است	مصاحبه	
۲۵	بررسی میزان موفقیت دوره‌ها در آموختن مهارت‌های مورد نیاز جامعه محلی سوادآموزان	مصاحبه	
۲۶	بررسی میزان موفقیت دوره‌ها در ایجاد نظم و انضباط فردی و اجتماعی، میزان موفقیت دوره‌ها در ایجاد روحیه مسئولیت‌پذیری در بی سوادان و کم‌سوادان که دوره را گذرانده‌اند	مصاحبه	
۲۷	میزان موفقیت دوره‌ها در ایجاد کارهای گروهی و مشارکتی در بین فارغ‌التحصیلان	مصاحبه	
۲۸	میزان رضایت خانواده فراگیر از توانایی بی سوادان و کم‌سوادان فارغ‌التحصیل از مراکز یادگیری محلی	مصاحبه	
۲۹	بررسی میزان رضایت کارفرما از توانایی بی سوادان و کم‌سوادان فارغ‌التحصیل از مراکز یادگیری محلی (در صورت وجود کارفرما)	مصاحبه	

با توجه به یافته‌های به دست آمده و تخصیص ملاک‌ها و نشانگرها به چهار عامل، به نظر می‌رسد مدیران مراکز یادگیری محلی به عنوان مجریان اصلی این مراکز با سیاست‌گذاری و تغییر وضعیت موجود مراکز به وضعیت مطلوب و همچنین با جذب آموزش‌دهندگان و فراگیران و تنوع‌بخشی به برنامه‌ها و اهداف، بر اساس نیازها و علائق محلی در مراکز یادگیری محلی نقشی اساسی ایفا می‌کنند. از سویی، متخصصان و خبرگان درون و برون سازمانی نهضت سوادآموزی با بررسی ابعاد چهارگانه ارزشیابی سیپ، می‌توانند ارزشیابی صحیحی از زمینه، درون‌داد، فرایند و برون‌داد به عمل آورند. از جهت دیگر، آموزش‌دهندگان که بیشترین نقش را در جذب مخاطبان و ملاک‌های مربوط به درون‌داد و فرایند دارند، به عنوان مجریان اصلی و مستقیم نسبت به جامعه هدف، دقیق‌ترین اطلاعات را در خصوص ارزشیابی صحیح در اختیار ارزیابان قرار می‌دهند. در نهایت، فراگیران مراکز یادگیری محلی، که تمامی اهداف و برنامه‌های سازمان نهضت سوادآموزی برای ارتقاء علمی و مهارتی این افراد است، از مهم‌ترین عاملان در ارزشیابی سیپ به‌شمار می‌روند؛ چرا که، بیشترین اطلاعات در بُعد برون‌داد و نتیجه سازمان را نمایان می‌کنند.

بر اساس تحلیل داده‌ها و نظر مشارکت‌کنندگان، قضاوت در باب هر یک از نشانگرها نیازمند ابزاری خاص است تا ارزیابان مراکز یادگیری محلی را به قضاوتی صحیح راهنمایی کند. با توجه به تحلیل داده‌های پژوهش، این ابزارها شامل مصاحبه نیمه ساختاریافته، پرسشنامه، بازبینی (چک لیست) و آزمون شناختی-مهارتی است. **مصاحبه نیمه ساختاریافته**- در ارزشیابی با استفاده از روش‌های توصیفی و مقایسه‌ای تلاش می‌شود تا مسائل و مشکلات آموزشی، جنبه‌های مثبت و منفی (قوت و ضعف) برنامه‌ها، نیازهای برآورده نشده و امکانات آموزشی به خدمت گرفته نشده و مسائل دیگر، از راه مصاحبه با عوامل مختلف شناسایی شود. همچنین از راه مصاحبه با افراد دارای صلاحیت و دست‌اندرکار، اهداف وضعیت موجود با اهداف وضعیت مطلوب مقایسه و تفاوت‌های بین دو وضعیت معین می‌شود. **پرسشنامه**- با توجه به ابعاد ارزشیابی سیپ و اهداف و سیاست‌های تدوین شده در مراکز یادگیری برای بررسی میزان شکاف میان برنامه‌های قصد شده، اجرا شده و کسب شده، پرسشنامه‌هایی در دو شکل مخصوص آموزش‌دهنده و مخصوص فراگیر، طراحی می‌شود. شایان ذکر است با توجه به اینکه فراگیران مراکز یادگیری محلی همگی بی‌سواد و یا کم‌سواد هستند، تلاش می‌شود تا از ابزار پرسشنامه کمتر استفاده شود و یا استفاده نشود و به جای آن از مصاحبه ساختارمند یا نیمه‌ساختارمند استفاده شود. **بازبینی (چک لیست مشاهده)**- مشاهده مستقیم جریان آموزش در کلاس و بررسی محیط یادگیری در مراکز یادگیری محلی از مسائل مهمی است که منجر به تدوین بازبینی‌هایی (چک لیست‌هایی) برای مشاهده و ارزیابی صحیح می‌شود. این بازبینی‌ها (چک لیست‌ها) بهتر است در دو نوع بازبینی (چک لیست) مشاهده آموزش‌دهندگان و مشاهده امکانات و محیط آموزشی (فضا) تدوین می‌شود. **آزمون شناختی و مهارتی**: اجرای آزمون‌های تشخیصی برای تعیین میزان عملکرد فراگیران نیز در این مراکز به عنوان یکی از ابزارهای قضاوت معرفی می‌شود.

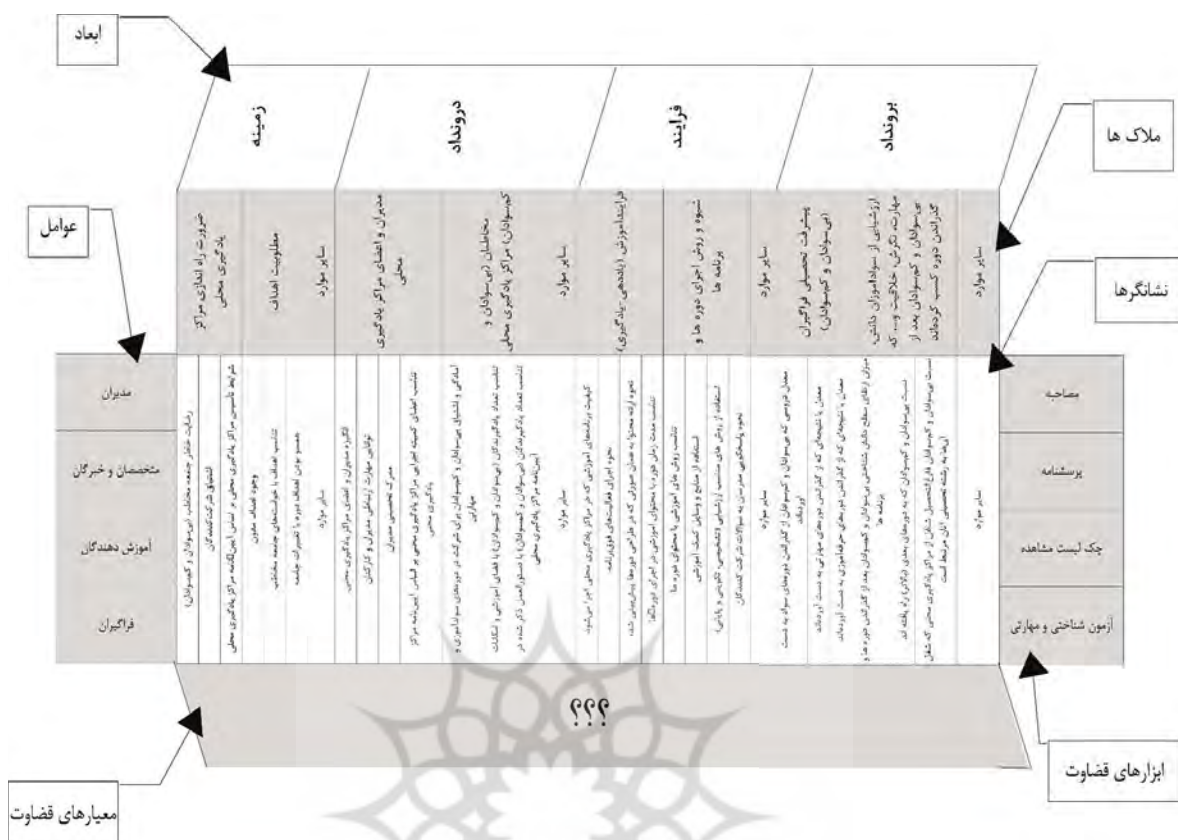
بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل، ملاک‌ها، نشانگرها و ابزارهای قضاوت برای بررسی و ارزشیابی مراکز یادگیری محلی سازمان نهضت سوادآموزی بر اساس الگوی ارزشیابی سیپ انجام شد و بدین منظور از روش پدیدارشناسانه و ابزار مصاحبه استفاده شد. بررسی و تحلیل داده‌ها، بیانگر اهمیت چهار عامل اصلی در ابعاد چهارگانه ارزشیابی سیپ بود که ارزیابان برای بررسی مراکز یادگیری محلی و ارزشیابی فعالیت و روند آن با بررسی این عوامل به نتایج و ارزیابی جامعی دست یافتند. همچنین ارزشیابی دقیق و همه‌جانبه بر اساس ۲۸ ملاک، ۱۳۹ نشانگر، با استفاده از ابزارهای قضاوت به دست آمده. در بررسی ابعاد ارزشیابی سیپ برای هر عامل، ملاک و نشانگری که لازم بود بررسی و تبیین شد. نتایج به دست آمده از تحلیل داده‌ها و استخراج عوامل، ملاک‌ها و نشانگرها در قالب ماتریسی در شکل (۲) که مبین وجوه ارزشیابی مراکز یادگیری محلی با الگوی سیپ است، ترسیم شده است.

شکل ۲: ماتریس روبیکی (شش وجهی) ارزشیابی مراکز یادگیری محلی براساس الگوی سیپ

رویک ارزشیابی مراکز یادگیری محلی شش وجه دارد که این وجوه ضمن ارتباط با یکدیگر، در روند فعالیت مراکز در تأثیر و تأثراند و از این رو ارزشیابی مراکز یادگیری محلی با توجه به تمام وجوه روبیک انجام شود. وجوه ماتریس روبیک شامل ابعاد، عوامل، ملاک‌ها، نشانگرها، ابزارهای قضاوت و معیارهای قضاوت است. در شکل (۳)، روبیک گسترده شده است تا وجوه آن نمایان شود. پژوهش حاضر با توجه به الگوی سیپ و هدف پژوهشی مدنظر، به گردآوری و تبیین پنج وجه از این روبیک ارزشیابی مراکز محلی دست یافته است. دستیابی به وجه ششم که استخراج معیارهای قضاوت مراکز یادگیری محلی بر اساس اهداف و برنامه‌های سازمان است، نیازمند پژوهش دیگری است.

شکل ۳: ماتریس ابعاد، عوامل، ملاک‌ها، نشانگرها، ابزار و معیار قضاوت مراکز یادگیری محلی براساس الگوی ارزشیابی سیپ^۱

نتایج حاصل از این مطالعه با پژوهش‌های فروزان فر و همکاران (۱۳۹۳) و آژانس آموزشی تگزاس (۲۰۰۴) همسویی دارد چرا که در این مطالعات نیز برای بررسی و ارزشیابی مراکز یادگیری محلی به مدیران و آموزش دهندگان به مثابه عوامل مهم و مؤثر در ارزیابی توجه شده است. نتایج تحقیقات حاکی از آن بود که بین دیدگاه دو گروه مدیران و آموزش‌یاران در نمره کل تفاوت معنی‌داری به لحاظ آماری وجود دارد. همچنین در مطالعات سامپونگ و رانگی^۲ (۲۰۱۵)، پائول (۲۰۱۳)، هامر و ویسمن (۲۰۱۷)، صمدی (۱۳۸۶) بر نقش مدیریت مراکز یادگیری محلی تأکید شده است و بر اساس دیدگاه مدیران مراکز یادگیری محلی به بُعدی از ارزشیابی و یا گزارش‌نویسی مراکز یادگیری محلی پرداخته می‌شود. به طور نمونه، پژوهشی که با هدف ارزیابی اجرا و نتایج مراکز یادگیری محلی در ویرجینای غربی انجام شد، نشان داد که همه مدیران، مشارکت خود را تا حد متوسطی بر مراکز یادگیری محلی مؤثر دانسته‌اند (هامر و ویسمن، ۲۰۱۷).

در خصوص اهمیت و ضرورت بررسی فراگیران برای ارزیابی مراکز محلی نیز مطالعات متعددی از جمله حنیف

۱. ماتریس شش وجه دارد که به دلیل حجم بالای اطلاعات در هر وجه به صورت خلاصه و برخی از ملاک‌های آن، برای ترسیم ذهنی مخاطبان لحاظ شده است. 2. Sompong, N., Rampai, N.

(۲۱۰۴)، کی (۲۰۱۷)، دلی و یاسین (۲۰۱۷) انجام شده است. همچنین در پژوهشی که با هدف نیازسنجی مهارت‌های زندگی فراگیران در مراکز یادگیری محلی شهرستان کاشان از دید آموزشیاران و فراگیران توسط عابدینی، علوی، ابوالقاسمی و طالب‌زاده (۱۳۸۷) انجام شد، نیازهای فراگیران با دو روش کتابخانه‌ای و میدانی، شناسایی و اولویت‌بندی شد. نتایج این تحقیق نشان داد که نمونه‌های مورد نظر آموزش همه مهارت‌های زندگی را ضروری دانسته و در اولویت‌بندی نیازها بر اساس نظر فراگیران، مهارت‌های نگریستن به مسائل از دید دیگران، ابراز و کنترل مناسب احساسات و هیجانات در ارتباط با دیگران، ابراز وجود و اظهار نظر در گروه، تغییر تصمیمات برای انطباق با موقعیت‌های جدید در اولویت‌های اول قرار داشتند. همچنین در مهارت‌های ده‌گانه زندگی بر اساس میانگین‌های به دست آمده، مهارت‌های تفکر انتقادی، خودآگاهی، مقابله با استرس، ارتباط مؤثر و مهارت‌های حل مسئله، در اولویت‌های اول تا پنجم دسته‌بندی شدند.

تحلیل نتایج حاصل از پژوهش، نشانگر اهمیت بررسی دقیق و همه‌جانبه مراکز یادگیری محلی در ابعاد مختلف الگوی ارزشیابی سبب می‌باشد. لذا با توجه به ماهیت الگوی ارزشیابی سیپ و عناصری که در طی ارزشیابی بررسی می‌شود، اطلاعاتی برای تصمیم‌گیری‌های آینده مسئولان، سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان فراهم می‌گردد. مطالعه حاضر برای بررسی مراکز یادگیری محلی بر اساس الگوی ارزشیابی سیپ، به عوامل، ملاک‌ها، نشانگرها و ابزارهای قضاوت دست یافت. این نکته نیز حائز اهمیت است که هر یک از عوامل بر دیگری موثر بوده و موجب رشد یا نزول آن می‌شود. همچنین ملاک‌های به دست آمده در برخی از عوامل با یکدیگر همپوشانی دارند که لازم است از جنبه دو یا چند عامل بررسی شوند. پیچیدگی و گستردگی ارزشیابی مراکز یادگیری محلی نهضت سوادآموزی، پژوهشگران و ارزیابان را بر آن می‌دارد تا با دقت بیشتری تمام ابعاد و جزئیات را ارزیابی کنند. امید است در پژوهش‌های آینده و در طرح‌های ارزشیابی از این قالب استفاده شود. همچنین با استفاده از این ماتریس رویکی، اطلاعات دقیق و مؤثری برای تصمیمات آینده مسئولان مراکز یادگیری محلی کشف شود. بر مبنای مطالعه حاضر، پیشنهاد می‌شود تا پژوهشگران به بررسی معیارهای قضاوت ارزشیابی مراکز یادگیری محلی بپردازند. همچنین به نظر می‌رسد با اندکی تغییر بتوان از رویک ارزشیابی مراکز یادگیری محلی برای ارزیابی و بررسی سایر مراکز آموزشی-تربیتی استفاده کرد لذا پیشنهاد می‌شود با این هدف نیز مطالعات و پژوهش‌هایی انجام شود.

تقدیر و تشکر

بدین وسیله از همکاری و حمایت تمام عزیزان در سازمان نهضت سوادآموزی و مراکز یادگیری محلی سراسر کشور، در گردآوری داده‌ها سپاس‌گزاری می‌شود. همچنین از مدیران و آموزش‌دهندگان ساعی و ایثارگر در مراکز یادگیری محلی، کمال تشکر و قدردانی داریم. در نهایت از فراگیران و سوادآموزان مراکز یادگیری محلی به طور ویژه تشکر می‌کنیم و امیدواریم این بزرگواران در مسیر رشد و تعالی خود موفق و پیروز باشند.

References

Abedini-Alavi, H.; Abolghasemi, M.; Talib Zade Nobarian, M. 2017. *Assessing the life skills of learners of Community Learning Centers in Kashan city from the perspective of educators*

- and learners, thesis for obtaining a master's degree in adult education, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Beheshti University.
- Abolghasemi, A; Zarei Zwarki, A; Ahmadzadeh, M. 2015. Comparison of academic Community Learning Centers at the global level with academic Community Learning Centers in Iran. *Educational Psychology Quarterly*, year 12, number 40. 17-46.
- Amin-Khandaghi, M. and Mohibi-Amin, S. 2012. The bond between evaluation and decision-making in the CIPP model: Improper practical use of the CIPP model, the consequence of its imprecise theoretical understanding, *Educational Planning Studies Bi-Quarterly*, 5, 53-79.
- Ariefianto, L. 2020. Role of Community Learning Center (CLC) "HANDAYANI" Batik Training Program in Eradicate Extreme Poverty (Case Study of the Batik Craftsmen Woman Kemirian Tamanan Bondowoso Regency), *Jurnal Empowerment*, 9 (1), 12-21.
- Aung, N. L. 2014. Community Learning Centres Network Based on Open-Source Technology (With Special Reference to Non-Formal Education in Thailand). 25-30.
- Bazargan, A. 2019. *Educational evaluation* (3rd edition with revision). Tehran: Side.
- Boyer, D. 2020. Community Change, Inc. 21st Century Community Learning Centers Program at Stevenson Campus Year 3 Annual Evaluation Report, New York: Metis Associates.
- Burgette, J., Zoblotsky, T., Neergaard, L. .2009. Texas 21st Century Community Learning Centers Evaluation 2007-2008. Center for Research in Educational Policy, Learning Point Associates, and Old Dominion University, *Research Funded by Texas Education Agency*.
- Chang, E. J., & Yoo, S. S. 2012. Popular education for people's empowerment in the Community Learning Center (CLC) project in Bangladesh. *KEDI journal of educational policy*, 9(2).
- Dehghani, M. 2021. *Investigating the efficiency and effectiveness of Community Learning Centers of the Literacy Movement Organization*, the National Research Plan of the Literacy Movement Organization of the Ministry of Education of the Islamic Republic of Iran.
- Deli, M. M., & Yasin, R. M. 2017. Community-Based Learning Center of Renewable Energy Sources for Indigenous Education. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 7(4), 828-838.
- Forozan Far, M.; Moifar, M.; Bazargan, Z. 2013. Evaluation of the performance of Shiraz local memory centers from the point of view of managers and educators since 2004-2015, *International Conference on Management in the 21st Century*, 1-11.
- Groth, C., Shooter, W., Rorrer, A. K., Raphael, R., Swenson, K. L. 2012. Salt Lake City School District Community Learning Center Evaluation Prepared by the Utah Education, Prepared by the Utah Education Policy Center University of Utah Salt Lake City, UT.

- Haddad, C. 2008. *Community Learning Centres: Country Report from Asia*. UNESCO Asia and Pacific Regional Bureau for Education.
- Hamidi-Raghi, Z; Shekhari, A; Zandi, b. 2008. *Assessment of the educational, occupational, professional and life needs of the teachers of the Community Learning Centers of Kashan city in 2007-2008*, thesis for obtaining a master's degree in the field of curriculum planning, Faculty of Humanities, Payam Noor University.
- Hammer, P. C., & Whisman, A. 2017. 21st Century Community Learning Centers, 2015- 2016: A descriptive evaluation. Charleston: *West Virginia Department of Education*, Division of Technology, Office of Research, Accountability, and Data Governance.
- Hanif, K. 2015. *Adult Literacy Teaching and Learning at Community Learning Centers in Afghanistan: A research study of adult literacy teaching and learning-challenges and opportunities from the facilitators and learners' points of view at Community Learning Centers*.
- Hassanpour, N.; Ebrahimzadeh and Talebzadeh. 2008. *Studying the impact of CLC Community Learning Centers from the point of view of administrators and educators and comparing these two points of view with each other in the city of Tehran in 2005*, a thesis for obtaining a master's degree in curriculum planning, Faculty of Educational Sciences, Payam-Noor University, Tehran.
- Hossain, Z. 2016. Towards a lifelong learning society through reading promotion: Opportunities and challenges for libraries and community learning centres in Viet Nam. *International Review of Education*, 62(2), 205-219.
- Hutchins, B. C. McColskey, W., Weir, J. B., Williams, M., Mooney, K. 2019. 2017-18 North Carolina 21st CCLC Program State-Level Progress Monitoring Report, Cohort 11 and 12 Grantee, SERVE Center at UNCG.
- Johnson, R.; Christians, L. 2014. *Educational research (quantitative, qualitative and mixed approaches)*, translated by Kiamanesh, A. et al. Tehran: Science.
- Karamdoost, N; Abdchenani, Sh. 2014. Investigating the teaching and learning performance of the Community Learning Centers of Shush Daniyal (AS) from the point of view of experts and educators, *the first international conference on management, economics, accounting and educational sciences*, 1-17.
- Kim, B. 2017. Agency of rural Nepali women as moderated by community learning centres: a postcolonial feminist perspective. Master's Thesis in Education, *Department of Education and Psychology University of Jyväskylä*.
- KY, O. 2017. Adult Learners's Perceptions on the Impact of Their Literacy Program on Their

- Lives: A Case Study at the Nipich Community Learning Center in Kampong Thom Province. Thesis Submitted In Partial Fulfilment of the Requirement for the Degree of Master of *Education in Lifelong Learning*.
- Kyamanesh, A. 2013. CIPP evaluation model, *Iranian encyclopedia of curriculum*.
- Le, A. T. P. 2017. The contributions of community learning centres to personal and community development: A case study of three centres in Padaung, Myanmar, Master's thesis, Department of Education- Faculty of Educational Sciences, University Osloensis.
- Lin Aung, N. 2014. Community Learning Centres Network Based on Open-Source Technology (With Special Reference to Non-Formal Education in Thailand), *International conference on Intelligent Systems, Data Mining and Information Technology*, 25-29.
- Mahoney, J. L., Zigler, E. F. 2003. The National Evaluation of the 21st-Century Community Learning Centers: A Critical Analysis of First-Year Findings, Department of Psychology Yale University, 1-43.
- McColskey, W., Weir, J. B., Williams, M., Mooney, K. 2018. *2016-17 North Carolina 21st CCLC Program State-Level Progress Monitoring Report*, Cohort 10 and 11 Grantees, SERVE Center at UNCG.
- Minh, N. D. 2017. The Role of Community Learning Centers in Building a Learning Society for Development of SDG4 in Vietnam, *American International Journal of Social Science*, 6 (4), 80-88.
- Momenirad, A. 2018. *Evaluation of the quality of the information technology course of the e-learning course of Khwaja Nasreddin Tusi University of Technology based on the standards of e-learning*. Master's thesis, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabatabai University.
- Paudel, K. P. 2013. Knowledge Sharing System for Community Learning Centers. Chakra Bahadur Khadka (Research Director, Uniglobe College, PU) Jae Hoon Whang (Yonsei U., Korea) Santosh Rangnekar (IIT, India), 146.
- Saputro, B., & Ardiansyah, F. 2018. Preliminary research on environmental literacy and conservation toward eco-tourism through the community learning centre. *Sustinere: Journal of Environment and Sustainability*, 2(3), 144-155.
- Shanker, A., Marian, D., & Swimmer, C. 2015. Effective Interventions Aimed at Reaching Out-Of-School Children, A Literature Review, *UNICEF Regional Office for South Asia*.
- Sheikhzadeh, R. 2013. *Review on the nature of learning centers. The first scientific research conference of educational sciences and psychology of social and cultural harms in Iran*. Tehran,

- Soroush Hikmat Mortazavi Islamic Studies and Research Center, Scientific Association for the Development and Promotion of Basic Sciences and Techniques.
- Shekhari, A. 2018. Needs assessment of female educators working in local learning centers with an emphasis on evaluating their educational, occupational and life skills, *Women's Research Journal, Research Institute of Humanities and Cultural Studies*, 2(1), 25-51.
- Sompong, N., & Rampai, N. 2015. The development model of knowledge management to strengthen Thai ICT community learning center. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 176, 139-147.
- Stufflebeam, D. L., & Coryn, C. L. 2014. *Evaluation theory, models, and applications* (Vol. 50). John Wiley & Sons.
- Texas Education Agency. 2004. *21st Century Community Learning Centers: Evaluation of Projects Funded For the 2003-04 School Year*. Austin, TX: Author., Project Staff: Moellmer, A., Shields, J., Castañeda, S.
- UNESCO. 2017. Synthesis Report on the State of Community Learning Centres in Six Asian Countries: Bangladesh, Indonesia, Mongolia, Republic of Korea, Thailand and Viet Nam. National Institute for Lifelong Education of the Republic of Korea (NILE), Seoul, and the UNESCO Institute for Lifelong Learning (UIL), Hamburg.
- Victorino-Soriano, C. 2016. *Community-Based Lifelong Learning and Adult Education: Role of Community Learning Centres as Facilitators of Lifelong Learning*. UNESCO Bangkok. Asia and Pacific Regional Bureau for Education, Mom Luang Pin Malakul Centenary Building, 920 Sukhumvit Road, Prakanong, Klongtoey, Bangkok 10110, Thailand.
- Vollmann, W. 2015. Community Learning Centres in Bangladesh: Lessons learnt and avenues for future action. *Bangladesh Education Journal*, 14(1), 41-52.
- Wolff, Richard (2017). *Educational evaluation: basics of ability assessment and program review*, translated by Alireza Kiamanesh. Tehran: Academic Publishing Center.
- Zainabadi, H.; Hemti, M. 2013. Factors, criteria, indicators and judgment criteria for evaluating the quality of educational groups in Hilal Institute of Higher Scientific and Applied Education of Iran, *Scientific and Research Quarterly of Emdad and Nejat*, 5 (1), 19-30.
- Zolfaghari, A., Shatar Sabran, M., Zolfaghari, A. 2009. Community Learning Centers Program as an Educational Tool for Community Literacy Development in the Islamic Republic of Iran: Community of Golshan as a Case Study, *Asian social science*, 5 (8), 60-66.